

Тернопільська обласна рада
Управління освіти і науки Тернопільської облдержадміністрації
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка

Кафедра біології, екології та методики їх викладання

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПРИРОДООХОРОННЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА
ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

рівень вищої освіти **перший (бакалаврський)**

галузь знань **10 Природничі науки**

спеціальність **101 Екологія**

освітньо-професійна програма **Екологія**

Кременець – 2019 рік

Ткачук В. Є. Природоохоронне законодавство та екологічне право: [робоча програма навчальної дисципліни для студентів спеціальності 101 Екологія] / В. Є. Ткачук. Кременець, 2019 р. 15 с.

Розробник програми: Ткачук В. Є., доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін

Сідоров В.М., практикуючий адвокат, член Національної асоціації адвокатів України

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри біології, екології та методики їх викладання

Протокол від № 1 „30” серпня 2019 року

Завідувач кафедри

М. М. Ільєнко

1. Вступ

Основою програми «Природоохоронне законодавство та екологічне право» для студентів спеціальності 101 Екологія є комплексний підхід до формування базових професійних знань з основами природоохоронного законодавства, як правового підґрунтя охорони довкілля, використання та охорони природних ресурсів в Україні.

Навчальна дисципліна знайомить студентів з комплексом правових знань та умінь важливих для правового регулювання екологічних відносин, управління природоохоронною діяльністю, відтворення та раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки і оцінки впливу на довкілля.

Крім лекцій, на яких розглядаються основні поняття та питання, передбачено виконання практичних робіт з метою закріплення теоретичних знань. На практичних заняттях студенти знайомляться з державною та міжнародною нормативно-правовою базою природоохоронного законодавства. Розподіл годин здійснено таким чином, щоб кожна тема була детально опрацьована.

Самостійна робота будується на лекційному матеріалі, а також на ознайомленні з літературними джерелами з фаху. Цей комплекс дає змогу набути знання та теоретичні навички природоохоронного законодавства та екологічного права.

Ключові слова: закон, екологічне право, кодекс, юридична відповідальність, правове регулювання, кримінальна відповідальність.

Дисципліна пов'язана з такими компонентами ОПШ як ОК Загальна екологія та неоекологія, ОК Природні ресурси та економіка природокористування, ОК Екологічна експертиза та інспектування, ОК Моделювання і прогнозування стану довкілля, ОК Техноекологія, ОК Організація контролю якості води, ґрунту, повітря.

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь 10 Природничі науки	Нормативна	
	Спеціальність 101 Екологія		
Модулів – 2	Освітньо-професійна програма Екологія	Курс	
Змістових модулів – 2		3-й	3-й
Загальна кількість годин – 120 год.		Семестр	
		5-й	5-й
Тижневих годин: аудиторних – 3 год. самостійної роботи студента – 4 год.	Рівень вищої освіти Перший (бакалаврський)	Лекції	
		26 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		25 год.	6 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		69 год.	106 год.
Вид контролю			
екзамен			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить (%):
 для денної форми навчання – 42,5 / 57,5 %;
 для заочної форми навчання – 12 / 88 %.

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни „Природоохоронне законодавство та екологічне право” є цілеспрямоване та поглиблене засвоєння теоретичних та практичних знань щодо різнобічних аспектів екологічного права як галузі права і навчальної дисципліни, реалізації та захисту конституційних екологічних прав на безпечне для життя та здоров'я довкілля, на відшкодування заподіяної порушенням цього права шкоди, інших екологічних прав громадян, формування у них практичних вмінь та навичок застосування відповідного законодавства у реальній практичній діяльності.

Вивчення цієї дисципліни передбачає засвоєння різнобічних аспектів цієї галузі права, закладає основу для використання спеціалістами одержаних знань у процесі подальшого навчання, а також для формування у них навичок застосування норм екологічного законодавства на практиці при розробці та забезпеченні юридичного супроводу виважених рішень у галузі охорони довкілля, реалізації екологічних прав громадян.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- навчити майбутніх фахівців орієнтуватися в усіх питаннях правового регулювання відносин з охорони та раціонального використання природних ресурсів;
- юридично грамотного реагування на виявлені правопорушення екологічного законодавства;
- сформувати у студентів теоретичні знання, навички та практичні вміння для розгляду конкретних ситуацій і вирішення практичних завдань;
- навчити основних законоположень стосовно порядку природокористування і охорони оточуючого природного середовища, організації управління в галузі природокористування, сплати зборів та інших обов'язкових платежів за використання природних ресурсів;
- навчити студентів орієнтуватися в основних положеннях правового режиму земель сільськогосподарського призначення, земель житлової та громадської забудови, земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та інших ділянок, а також у правовому режимі лісів і земель лісового та природо-заповідного фонду, вод і земель водного фонду та правовому регулюванні і охороні атмосферного повітря й тваринного світу.

Програмні результати навчання:

- – знати чинне екологічне законодавство;
- знати основні юридичні поняття та терміни
- – знати процес виникнення та формування екологічного права;
- – знати особливості правового регулювання окремих видів користування екологічними об'єктами;
- – знати правові форми охорони, захисту та гарантії при експлуатації власниками та користувачами природних об'єктів, їх екологічних прав та обов'язків;
- – вміти застосовувати здобуті знання у практичній діяльності;
- – вміти узагальнювати та аналізувати практику використання екологічного законодавства;
- – вміти самостійно опрацьовувати навчально-нормативний матеріал і наукову літературу;
- – за існуючими алгоритмами на основі діючого законодавства оцінювати ступінь небезпеки певного екологічного правопорушення в конкретних умовах і складати відповідні акти;
- – на підставі діючого законодавства ефективно контролювати дотримання норм і правил раціонального природокористування різними організаціями, установами, юридичними та фізичними особами незалежно від підпорядкування.

У результаті вивчення навчальної дисципліни „Природоохоронне законодавство та екологічне право” студент повинен володіти такими компетентностями:

Інтегральна: Здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері екології, охорони довкілля і збалансованого природокористування, що передбачає застосування основних теорій та методів наук про довкілля, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

I. Загальні

ЗК02. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня для донесення інформації та власного досвіду.

ЗК03. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК05. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК06. Здатність працювати в команді, використовуючи навички міжособистісної взаємодії.

II. Фахові

ФК01. Знання та критичне розуміння предметної області та професійної діяльності.

ФК02. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ФК05. Знання та розуміння теоретичних основ екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.

ФК08. Знання сучасних досягнень національного та міжнародного екологічного законодавства.

ФК16. Здатність до опанування міжнародного та вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем.

У результаті вивчення навчальної „Природоохоронне законодавство та екологічне право” студент повинен набути такі програмні результати навчання:

ПР17. Усвідомлювати відповідальність за ефективність та наслідки реалізації комплексних природоохоронних заходів.

ПР20. Формувати запити та визначати дії, що забезпечують виконання норм і вимог екологічного законодавства.

ПР24 Застосовувати навички аналізу та критичного осмислення соціально значимих проблем і тенденцій розвитку культури в сучасній Україні.

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I. Теоретичні основи екологічного законодавства

Тема 1. Предмет, метод, принципи та система екологічного права

Історія розвитку екологічного права на Україні. Поняття екологічного права. Предмет і метод екологічного права. Об'єкти екологічного права. Принципи та система екологічного права. Поняття та види джерел екологічного права. Зміст екологічного законодавства. Конституційні основи екологічного права. Законодавчі і підзаконні нормативно-правові акти як джерела екологічного права.

Тема 2. Управління природокористуванням та охороною довкілля

Поняття та зміст управління в галузі екології. Принципи державного управління в галузі екології. Методи державного екологічного управління. Функції державного управління в галузі екології. Система органів екологічного управління та їх компетенція.

Тема 3. Екологічні права та обов'язки громадян

Поняття та елементи еколого-правового статусу людини і громадянина. Види екологічних прав громадян. Гарантії реалізації екологічних прав людини і громадянина. Види екологічних обов'язків громадян. Поняття, зміст та форми права власності на природні ресурси. Підстави виникнення та припинення права власності на природні ресурси. Захист права власності на природні ресурси. Поняття права природокористування. Види права природокористування. Принципи права природокористування. Підстави виникнення та припинення права природокористування.

Тема 4. Правове забезпечення екологічної безпеки

Поняття екологічної безпеки та її правові основи. Правове регулювання ядерної та радіаційної безпеки. Правова охорона довкілля від забруднення відходами. Особливості правового регулювання біологічної, генетичної та харчової безпеки. Поняття відповідальності за порушення екологічного законодавства. Підстава відповідальності в галузі екології. Кримінальна відповідальність за екологічні злочини. Адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення. Дисциплінарна відповідальність в галузі екології.

Тема 5. Право землекористування

Поняття права землекористування. Об'єкти та суб'єкти права землекористування. Права та обов'язки власників землі і землекористувачів. Правове регулювання охорони та раціонального використання земель. Управління у галузі земельних відносин.

Змістовий модуль II. Екологічне право

Тема 6. Правове регулювання використання та охорони вод

Поняття права водокористування та правової охорони вод. Нормативно-правова база використання і охорони вод. Державне управління у галузі використання та охорони вод і відтворення водних ресурсів.

Тема 7. Право користування надрами

Надра як об'єкт правової охорони та використання. Особливості права надрокористування. Управління у галузі охорони та використання надр. Правове забезпечення раціонального використання надр.

Тема 8. Право користування рослинним світом

Рослинний світ як об'єкт правової охорони та використання. Форми права користування рослинним світом. Правове регулювання охорони рослинного світу.

Управління та контроль у галузі охорони, використання і відтворення рослинного світу. Юридична відповідальність за порушення законодавства про рослинний світ. Ліс як об'єкт правової охорони і використання. Право власності на ліси і право лісокористування. Правове забезпечення охорони та захисту лісів. Управління в галузі охорони, захисту, використання та відтворення лісів.

Тема 9. Право використання тваринного світу

Тваринний світ як об'єкт правової охорони та використання. Правові основи використання тваринного світу. Правове регулювання охорони, раціонального використання і відтворення тваринного світу. Управління та контроль у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу.

Тема 10. Право користування природно-заповідним фондом України

Природно-заповідний фонд як об'єкт правової охорони та використання. Правове регулювання використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Управління в галузі організації, охорони та використання природно-заповідного фонду. Юридична відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд. Правове забезпечення раціонального використання рекреаційних, курортних і лікувально-оздоровчих зон.

Тема 11. Правове регулювання охорони атмосферного повітря

Атмосферне повітря як об'єкт правової охорони. Правові засади стандартизації і нормування у галузі охорони атмосферного повітря. Юридична відповідальність за порушення законодавства в галузі охорони атмосферного повітря.

Тема 12. Правова охорона навколишнього природного середовища в населених пунктах, сільському господарстві, промисловості, на транспорті і в атомній енергетиці

Правова охорона навколишнього природного середовища в населених пунктах. Правова охорона навколишнього природного середовища у сільському господарстві. Правова охорона навколишнього природного середовища в промисловості. Правова охорона навколишнього природного середовища в атомній енергетиці.

Тема 13. Міжнародне екологічне право

Поняття міжнародного екологічного права. Джерела міжнародного екологічного права. Міжнародна відповідальність за екологічні правопорушення. Вирішення міжнародних екологічних спорів.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль I. Теоретичні основи екологічного законодавства												
Тема 1. Предмет, метод, принципи та система екологічного права	8	2	1	-	1	4	9	1	-	-	-	8
Тема 2. Управління природокористуванням та охороною довкілля	9	2	2	-	1	4	11	1	2	-	-	8
Тема 3. Екологічні права та обов'язки громадян	9	2	2	-	1	4	8	-	-	-	-	8
Тема 4. Правове забезпечення екологічної безпеки	9	2	2	-	1	4	11	1	2	-	-	8
Тема 5. Право землекористування	9	2	2	-	1	4	8	-	-	-	-	8
Разом за змістовим модулем I	44	10	9	-	5	20	47	3	4	-	-	40
Змістовий модуль II. Екологічне право												
Тема 6. Правове регулювання використання та охорони вод	9	2	2	-	1	4	9	1	-	-	-	8
Тема 7. Право користування надрами	10	2	2	-	1	5	11	1	2	-	-	8
Тема 8. Право користування рослинним світом	9	2	2	-	1	4	9	1	-	-	-	8
Тема 9. Право використання тваринного світу	10	2	2	-	1	5	9	1	-	-	-	8
Тема 10. Право користування природно-заповідним фондом України	9	2	2	-	1	4	9	1	-	-	-	8
Тема 11. Правове регулювання охорони атмосферного повітря	10	2	2	-	1	5	8	-	-	-	-	8
Тема 12. Правова охорона навколишнього природного середовища в населених пунктах, сільському господарстві, промисловості, на транспорті і в атомній енергетиці	9	2	2	-	1	4	8	-	-	-	-	8

Тема 13. Міжнародне екологічне право	10	2	2	-	2	4	10	-	-	-	-	10
Разом за змістовим модулем II	76	16	16	-	9	35	73	5	2	-	-	66
Разом за змістовим модулем III	-	-	-	-	14	-	-	-	-	-	-	-
Усього годин	120	26	25	-	14	55	120	8	6	-	-	106

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Предмет, задачі та принципи екологічного права	1	-
2.	Джерела екологічного права	2	2
3.	Система органів управління в галузі охорони довкілля	2	-
4.	Екологічні права та обов'язки громадян	2	2
5.	Право і види власності на природні ресурси	2	2
6.	Право природокористування	2	-
7.	Правове забезпечення екологічної безпеки		-
8.	Правові засади економічного механізму природокористування та охорони довкілля	2	2
9.	Особливості правового регулювання використання та охорони земель	2	-
10.	Особливості правового регулювання використання та охорони надр	2	-
11.	Особливості правового регулювання використання та охорони вод	2	-
12.	Особливості правового регулювання використання та охорони лісів	2	-
13.	Особливості правового регулювання використання та охорони рослинного і тваринного світу	2	-
	Разом	25	6

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва змістового модуля та теми	Кількість годин	
		денна	заочна
Змістовий модуль I. Теоретичні основи екологічного законодавства			
Тема 1. Предмет, метод, принципи та система екологічного права			
1.	Система органів управління в галузі природокористування та охорони довкілля	4	8
Тема 2. Управління природокористуванням та охороною довкілля			
2.	Правові засади державної екологічної політики	4	8
Тема 3. Екологічні права та обов'язки громадян			
3.	Суб'єкти і об'єкти права природокористування	4	8
Тема 4. Правове забезпечення екологічної безпеки			
4.	Цивільно-правова відповідальність за порушення екологічного законодавства	4	8
Тема 5. Право землекористування			
5.	Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства	4	8
Змістовий модуль II. Екологічне право			
Тема 6. Правове регулювання використання та охорони вод			
6.	Юридична відповідальність за порушення водного законодавства.	4	8
Тема 7. Право користування надрами			
7.	Юридична відповідальність за порушення гірничого законодавства.	5	8

Тема 8. Право користування рослинним світом			
8.	Юридична відповідальність за порушення лісового законодавства.	4	8
Тема 9. Право використання тваринного світу			
9.	Юридична відповідальність за порушення фауністичного законодавства	5	8
Тема 10. Право користування природно-заповідним фондом України			
10.	Рекреаційні, курортні і лікувально-оздоровчі зони як об'єкти правової охорони	4	8
Тема 11. Правове регулювання охорони атмосферного повітря			
11.	Управління та контроль у галузі охорони атмосферного повітря	5	8
Тема 12. Правова охорона навколишнього природного середовища в населених пунктах, сільському господарстві, промисловості, на транспорті і в атомній енергетиці			
12.	Правова охорона навколишнього природного середовища на транспорті.	4	8
Тема 13. Міжнародне екологічне право			
13.	Загальна характеристика законодавства зарубіжних країн про регулювання охорони навколишнього середовища	4	10
Разом		55	106

8. Індивідуальні завдання

Тематика ІНДЗ

1. Новели екологічного законодавства України.
2. Проблеми кодифікації еколого-правових норм.
3. Проблеми екологічного права як галузі законодавства.
4. Проблеми екологічного права як галузі науки.
5. Проблеми екологічного права як навчальної дисципліни.
6. Видатні постаті вітчизняної науки екологічного права.
7. Поресурсні й функціональні акти в системі екологічного законодавства.
8. Міжнародні договори як джерела екологічного права України.
9. Поняття, структура та особливості екологічних правовідносин.
10. Норми екологічного права.
11. Проблеми становлення та розвитку екологічних прав і свобод людини.
12. Проблеми формування екологічної правосвідомості людини.
13. Проблеми реалізації права людини на безпечне для життя та здоров'я довкілля.
14. Проблеми реалізації права людини на відшкодування екологічної шкоди.
15. Політико-правові гарантії екологічних прав і свобод людини.
16. Духовно-правові гарантії екологічних прав і свобод людини.
17. Проблеми формування екологічної культури людини.
18. Співвідношення екологічного права та екологічного законодавства.
19. Конституція України як джерело екологічного права.
20. Роль судової практики в регулюванні екологічних відносин.
21. Поняття, сутність і значення екологічної функції держави.

Вимоги щодо виконання ІНДЗ

Навчально-дослідна робота повинна складатися зі змісту, вступу, основної частини, висновків, списку використаної літератури.

У вступі слід:

- а) обґрунтувати актуальність теми;
- б) показати ступінь розробленості даної теми, здійснити критичний аналіз сучасного стану досліджуваної проблеми;

в) поставити завдання дослідження.

У основній частині потрібно висвітлити основний матеріал теми навчальної роботи, викласти факти, ідеї, результати досліджень в логічній послідовності, обґрунтувати власну позицію, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначити шляхи вирішення досліджуваної проблеми, розглянути тенденції подальшого розвитку даного питання. Практичну частину (за наявності) необхідно представити у вигляді результатів власних досліджень, із статистичною обробкою даних.

У висновках потрібно представити результати дослідження, підвести його підсумки.

Список використаної літератури подавати згідно урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015.

У тексті реферату слід посилатися на список використаної літератури, вказуючи при цьому в квадратних дужках номер джерела у списку використаної літератури і сторінки, які використанні для написання роботи за таким зразком: [1, С. 1-3].

Обсяг реферату 6-10 сторінок, друкований (формат А-4; інтервал 1,5; розмір шрифту – 14).

Роботу потрібно виконати на окремих аркушах, які необхідно скріпити. На титульному аркуші слід вказати прізвище, ім'я та по-батькові студента, курс, групу, спеціальність. Текст роботи повинен бути чітким, розбірливим, з пронумерованими сторінками.

Критерії оцінювання ІНДЗ

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів дослідження	1 бал
2.	Складання плану дослідження	0 балів
3.	Критичний аналіз суті та змісту першоджерел. Виклад фактів, ідей, результатів досліджень в логічній послідовності. Аналіз сучасного стану дослідження проблеми, розгляд тенденцій подальшого розвитку даного питання.	1 бал
4.	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження	1 бал
5.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титульний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел)	1 бал
Разом		4 бали

Примітка. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент за виконання ІНДЗ становить **4 бали**. Невиконання ІНДЗ оцінюється у 0 балів.

Шкала оцінювання ІНДЗ

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	4	Відмінно
Достатній	3	Добре
Середній	2	Задовільно
Низький	1	Незадовільно

„Відмінно” відповідає 4 балам, ставиться: при виконанні ІНДЗ у повному обсязі, теоретична та практична (за наявністю) частини не мають помилок; відповіді на запитання

вичерпні й аргументовані; оформлення відповідає вимогам, робота виконана вчасно.

„Добре” відповідає **3** балам, ставиться якщо: ІНДЗ виконано в повному обсязі і не має помилок, які потребують її переробки; відповіді на запитання даються по суті, але не в деталях.

„Задовільно” відповідає **2** балам, ставиться, якщо ІНДЗ виконано не в повному обсязі; мають місце помилки; оформлення не відповідає вимогам; відповіді на запитання даються не в повному обсязі.

„Незадовільно” відповідає **1** балу, виставляється якщо ІНДЗ виконано не в повному обсязі; мають місце суттєві помилки, які тягнуть за собою переробку; оформлення не відповідає вимогам; на запитання студент дає неправильні відповіді.

9. Методи навчання

Розповідь з елементами бесіди, лекції з використанням презентацій, спостереження.

10. Методи контролю

Усне індивідуальне опитування, виконання семінарсько-практичних робіт, підсумкове тестування, оцінка за індивідуальне завдання.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Разом 26													ІНДЗ*	Екзамен	Разом
Змістовний модуль I					Змістовний модуль II										
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13			
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	4	70	100

* За бажанням студента.

T1, T2 ... T813– теми практичних занять.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
64-74	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій.
2. Методичні вказівки до практичних занять.
3. Презентації в Microsoft Office Power Point 2010 для супроводу викладання лекційного матеріалу.

13. Рекомендована література

Базова

1. Бойчук Ю.Д., Шульга М.В., Цалін Д.С., Дем'яненко В.І. Основи екології та екологічного права. Навч. посіб.: 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2005. 368 с.
2. Василенко Л.П. Правові проблеми діяльності органів виконавчої влади з питань екології. монографія. Житомир: ЖНАЕУ, 2014. 122 с.
3. Доступ до правосуддя в галузі охорони довкілля: практ. посіб. / Є.А. Алексеева, Г. В. Левіна, О. М. Шуміло та ін.; за заг. ред. О. В. Кравченко; Міжнародна благодійна організація «Екологія–Право–Людина». Львів: Норма, 2015. 144 с.
4. Екологічне право України: підруч. для студ. вищих навч. закладів / за ред. Каракаша І.І. Одеса : Фенікс, 2012. 788 с.
5. Каракаш І.І. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси в Україні. Монографія. Одеса : Юридична література, 2017. 438 с.
6. Коваленко Ю.Л. Конспект лекцій з дисципліни Природоохоронне законодавство та екологічне право. Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2016. 108 с.

Допоміжна

1. Бурлака В. А., Грабар І. Г., Хом'як І. І. Екологія відходів. Наукова монографія: за ред. В. А. Бурлаки. Житомир: Рута, 2007. 512 с.
2. Водний Кодекс України від 6 червня 1995р. Відомості Верховної Ради України. 1995. №24. Ст.189.
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003р. Відомості Верховної Ради України. 2003. №18. Ст. 144.
4. Закон України "Про виключну(морську) економічну зону України" від 16 травня 1995р. // Відомості Верховної Ради України. 1995. N 21. Ст.152.
5. Закон України "Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру" від 8 червня 2000р. Відомості Верховної Ради України. 2000. №40. Ст.337.
6. Закон України "Про зону надзвичайної екологічної ситуації" від 13 липня 2000р. Відомості Верховної Ради України. 2000. №42. Ст. 348.
7. Закон України "Про мисливське господарство та полювання" від 22 лютого 2000р. // Відомості Верховної Ради України.- 2000. N 18.- Ст.132.
8. Закон України "Про природно-заповідний фонд України" від 16 червня 1992р. Відомості Верховної Ради України. 1992. №34. Ст.502.
9. Закон України "Про рослинний світ" від 9 квітня 1999р. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 22-23. С.198.
10. Закон України "Про тваринний світ" від 13 грудня 2001р. Відомості Верховної Ради України. 2002. №14. Ст. 97.
11. Закон України "Про Червону книгу України" від 7 лютого 2002р. Відомості Верховної Ради України. 2002. №30. Ст.201.
12. Закон України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" від 19 листопада 1992 р. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 4. Ст. 19.
13. Закон України "Про відходи" від 5 березня 1998р. Відомості Верховної Ради України. 1998. №36-37. Ст. 242.
14. Закон України "Про державний контроль за використанням та охороною земель. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 39. Ст. 350.
15. Закон України "Про екологічний аудит" від 24 червня 2004 р. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 45. Ст. 500.
16. Закон України "Про екологічну експертизу" від 9 лютого 1995р. Відомості Верховної Ради України. 1995. №8. Ст. 54.

17. Закон України “Про екологічну мережу України”. Відомості Верховної Ради України. 2004. №45. Ст. 502.
18. Закон України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” від 24 лютого 1994р. Відомості Верховної Ради України. 1994. №27. Ст. 218.
19. Закон України “Про захист тварин від жорстокого поводження” від 21 лютого 2006 р. Офіційний вісник України. 2006. № 11. Ст. 692.
20. Закон України “Про охорону атмосферного повітря” від 21 червня 2001р. Відомості Верховної Ради України. 2001. №48. Ст. 252.
21. Закон України “Про охорону земель” від 19 червня 2003р. Відомості Верховної Ради України. 2003. №39. Ст. 349.
22. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” від 25 червня 1991 р. Відомості Верховної Ради України. 1991. №41. Ст. 546.
23. Закон України “Про пестициди і агрохімікати” від 2 березня 1995р. Відомості Верховної Ради України. 1995. №14. Ст.91.
24. Закон України “Про поводження з радіоактивними відходами” від 30 червня 1995р. Відомості Верховної Ради України. 1995. №27. Ст. 198.
25. Закон України “Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи” від 27 лютого 1991р. Відомості Верховної Ради України. 1991. №16. Ст. 198.
26. Земельний Кодекс України від 25 жовтня 2001р. Відомості Верховної Ради України.- 2002. № 3-4. Ст. 27.
27. Кодекс України "Про надра" від 27 липня 1994р. Відомості Верховної Ради України. 1994. №36. Ст. 340.
28. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984р. Відомості Верховної Ради України. 1984. №51. Ст. 1122.
29. Конституція України, прийнята 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України, 1996. №30. Ст. 141.
30. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001р. Відомості Верховної Ради України. 2001. №25. Ст. 131.
31. Курило В.І. Охорона навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів. Методичний посібник (перероблений та доопрацьований). — Київ, 2010. 176 с.
32. Лісовий Кодекс України в редакції Закону України від 8 лютого 2006р. Відомості Верховної Ради України. 2006. №21. Ст. 170.
33. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003р. Відомості Верховної Ради України. 2003. №40. Ст. 356.

14. Інформаційні ресурси

1. Наукова юридична періодика України: [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/nyub/journals.html>
2. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua>
3. Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України: [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://kmu.gov.ua>
4. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України: [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua>
5. Офіційний веб-сайт Президента України: [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://president.gov.ua>
6. Центральний юридичний портал України: [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://studrada.com.ua/libonline>